

ประเภทเครื่องดีด

หมายถึงเครื่องดนตรีประเภทที่มีสาย ตั้งแต่สายเดี่ยวจนถึง 7 สาย เกิดเสียงได้โดยการดีดด้วยมือข้างหนึ่ง และมืออีกข้างหนึ่งกดสายตามเสียงที่ต้องการ ลักษณะของเครื่องดนตรีประเภทนี้ประกอบด้วยส่วนที่เป็นกระพุ้ง บางทีก็เรียกว่า “ กะโหลก “ เพื่อสำหรับทำให้เสียงที่ดีดดังก้องกังวาน มีคันทวน ลูกบิด สะพานหนู หรือนม เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เกิดเสียง แต่เดิมเครื่องดนตรีที่มีสายใช้ดีด เราเรียกตามบาลีและ สันสกฤตว่า “ พิณ “ ต่อมาบัญญัติชื่อเรียกใหม่ตามรูปร่าง ตามวัสดุ หรือตามภาษาของชาตินั้นๆ เช่น กระจับปี พิณน้ำเต้า พิณเพี้ยะ และจะเข้ เป็นต้น เครื่องดีด

1. พิณน้ำเต้า
2. พิณเพี้ยะ
3. กระจับปี
4. จะเข้
5. ซึง(เหนือ)
6. พิณ (อีสาน) ที่ไทยเรานิยมนำมาเล่นมีดังนี้

พิณน้ำเต้า เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีดที่มีสายเดี่ยวชนิดนี้เข้าใจว่าชาวอินเดียนำมาแพร่หลายอยู่ในดินแดนแหลมอินโดจีนก่อนแล้วขอมโบราณหรือเขมรรับช่วงไว้ก่อนที่ชาวไทยจะอพยพลงมาถึงที่เรียกพิณน้ำเต้าก็เพราะนำผลเปลือกน้ำเต้ามาทำเป็นกระพุ้ง ส่วนประกอบของพิณน้ำเต้ามีดังนี้

- กะโหลก ทำด้วยผลเปลือกน้ำเต้า ตัดครึ่งลูก โดยเอาจุกหรือทางขั้วไว้ เจาะตรึงติดกับไม้คันทวน ซึ่งเรียกว่า “ คันทวน “
- คันทวน ทำด้วยไม้ เหล่าให้มีลักษณะกลมเรียวยาว หัวใหญ่ปลายโค้งงอ ยอดสุดกลิ้งเป็นรูป
- เม็ด สำหรับผูกสาย ส่วนตอนหัวกลิ้งเป็นรูปเม็ด แต่ใหญ่กว่าตอนยอด เพื่อสวยงาม
- ลูกบิดทำด้วยไม้กลมเรียวยาวเล็กตอนหัวกลิ้งเป็นเม็ดประกอบลูกแก้ว ตอนปลายเรียวยาวเล็ก เพื่อสอดใส่เข้าไปในคันทวน และให้ปลายโผล่เพื่อพันผูกสาย
- รัดอกทำด้วยเชือกสำหรับโยงมัดสายกับคันทวนเหนือขั้วผลน้ำเต้าสูงพอประมาณเพื่อให้สายตึงได้เสียงที่ไพเราะ
- สาย แต่เดิมใช้เส้นหวาย ต่อมาใช้สายไหม ปัจจุบันใช้สายทองเหลือง โดยพันผูกจากปลายลูกบิดไปยังปลายคันทวนที่โค้งงอ

หลักการดีด

ผู้ดีดไม่สวมเสื้อ ใช้มือซ้ายจับคันทวน ให้กะโหลกพิณประกบแนบชิดติดเนื้อตรงอกเบื้องซ้ายของผู้เล่น ใช้มือขวาดีดสาย ขณะดีดจะขยับกะโหลกน้ำเต้า เปิด-ปิดอยู่ตรงทรวงอก เพื่อให้เสียงสั้นระริก

พิณเพ็ยะ หรือบางที่เรียกว่า **พิณเป็ยะ** หรือ**เป็ยะ**อย่างเดียว เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดที่เก่าแก่ของชาวลานนา (เหนือ) มีสายตั้งแต่ 2 สาย ถึง 7 สาย เดิมใช้เป็นเครื่องดีดสำหรับแ้วสาว นิยมดีดเพลงที่มีทำนองซ้ำๆ เช่น เพลงปราสาทไหว มีส่วนประกอบดังนี้

- กะโหลก ทำจากผลกะโหลกมะพร้าวแห้ง ตัดครึ่งลูก ขัดเกล้าให้บาง ผูกติดกับคันทวนเพ็ยะ โดยมีไม้กลิ้งท่อนเล็กๆเจาะรูร้อยเชือก เชื่อมระหว่างกะลาตอนบนกับคันทวนเพ็ยะ

- คันเพ็ยะ หรือคันทวน ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เหล็กกลมเรียวยาว ตอนปลายทำด้วยโลหะ เป็นรูปนกหัสดีลิง เพื่อพันผูกสาย ตอนโคนใหญ่เจาะรู ๒ รู เพื่อสอดใส่ลูกบิด
- ลูกบิด ทำด้วยไม้ หัวเรียวใหญ่ ปลายเล็กเพื่อสอดใส่ในรูคันเพ็ยะ
- สาย ทำด้วยสายป่าน ต่อมาใช้สายลวด หรือสายทองเหลืองโดยโยงจากปีกนกหัสดีลิงไป พันผูกที่ลูกบิด
- รัศตก ทำด้วยเชือก โดยรัดสายเพ็ยะให้ติดกับคันทวน ซึ่งใช้เชือกเส้นเดียวกันกับเชือกที่ผูกกะลาที่ติดกับคันเพ็ยะนั่นเอง

หลักการตีเพ็ยะ

ผู้ตีจะยืนไม่สวมเสื้อมือซ้ายจับคันเพ็ยะหงายมือให้คันเพ็ยะอยู่ระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ ให้กระโหลกของเพ็ยะปิดเนื้อทรวงอกพอดี เวลาตีจะเปิดกะลาที่ทรวงอกให้เสียงดังกังวาน มือขวาตีโดยการคว่ำมือ ให้คันเพ็ยะอยู่ระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ เวลาตีใช้นิ้วนาง กลาง และก้อย

วิธีตีพิณ

1. เสียงปี่อกคือการตีที่ใช้นิ้วนางตีสายเรียงลำดับ 3 จุด
2. เสียงไหลคือการเลื่อนไหลมือในขณะที่ตี
3. เสียงจก คือการตีที่ใช้นิ้วก้อยของมือขวา

กระจับปี เป็นเครื่องดนตรีที่มีสาย ที่ใช้ตีอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมคงใช้ตีเล่นเป็นสามัญ เช่นเดียวกับพิณเพ็ยะและเครื่องดนตรีอื่นๆ ในกฎมณเฑียรบาลสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงกระจับปีไว้ตอนหนึ่งว่า "ร้องเพลงเรือ เป่าปี เป่าขลุ่ย สีซอ ตีตะจะเข้ กระจับปี ตีโทนทับให้ร้องนี้นั่น" ต่อมาพบว่านำไปตีติดกับวงขับไม้เรียกชื่อวงภายหลังว่า "วงมโหรีเครื่องสี่และวงมโหรีเครื่องหก

ต่อมาเมื่อวงมโหรีได้ขยายวงโดยให้มีเครื่องดนตรีผสมในวงมากขึ้น กระจำปีซึ่งมีเสียงเบาจึงถูกกลบเสียงจนไม่ได้ยินเสียงของตัวเองกระจำปีจึงเริ่มขาดหายไปจากวงการดนตรี

ในปัจจุบันกรมศิลปากรได้สร้างระบำชุดโบราณคดี 5 สมัยขึ้น พบว่ากระจำปีเป็นเครื่องดนตรีชิ้นหนึ่งที่เกิดขึ้นในสมัยนั้นๆ จึงได้นำมาร่วมบรรเลงผสมกับดนตรีชิ้นอื่นๆ โดยเฉพาะในชุด " ระบำศรีวิชัยและชุด ระบำลพบุรี " ตามแนวคิดของนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรโดยมีอาจารย์มนตรี ตราโมท เป็นผู้แต่งทำนองเพลงกระจำปีซึ่งยังไม่หายไปจากวงการดนตรีของไทย ส่วนประกอบของกระจำปีมีดังนี้

- ตัวกะโหลก ทำด้วยไม้แผ่นบางๆ มีลักษณะแบนกลมรีคล้ายกั้วฝรั่ง ภายในเป็นโพรง ไม้แผ่นหน้าตรงกลางเจาะรูเป็นวงกลมเพื่อระบายเสียงส่วนด้านหลังมีแผ่นไม้บางๆ ปิดตลอด
- คันทวน ทำด้วยไม้ท่อน ยาวเรียวต่อกันจากกะโหลก ด้านหลังมน ด้านหน้าแบน เพื่อติดนม ตอนปลายทำให้แบนและบานปลายแฉะผายออกไปก่อนถึงปลาย คันทวน เจาะรู 4 รู เพื่อสอดใส่ลูกบิดข้างละ 2 อัน
- รวงลูกบิด ทำด้วยไม้ เป็นรูปยาว หัวโค้ง ปลายตัดตรงติดกับขั้วหย่อง ตอนกลางเป็นร่องโปร่ง เพื่อให้สายผ่านไปยังลูกบิด
- ลูกบิด ทำด้วยไม้ ลักษณะเรียวยาว กลึง หัวเป็นลูกแก้วประดับเม็ดเจาะรูตอนปลาย เพื่อสอดใส่ที่ปลายคันทวน ด้านละ 2 ลูก
- ขั้วหย่อง ทำด้วยไม้ลักษณะด้านล่างเป็นขา 2 ขา ด้านบนเป็นทรงแหลมตอนกลางโปร่ง บากเป็นช่องเล็กๆ 4 ช่อง เพื่อรับสายทั้ง 4 เส้นไม่ให้ชิดติดกัน ตัวขั้วติดอยู่บริเวณปลายคันทวนต่อจากรวงลูกบิด
- นม ทำด้วยไม้เล็กๆ ติดหนุนขึ้นมาบริเวณกลางคันทวนเรียงตามลำดับ 11 นม
- หย่อง ทำด้วยไม้ใผ่เล็กๆ ติดอยู่ที่หน้ากะโหลก ก่อนถึงรูระบายเสียง สำหรับหนุนสายให้ลอยตัว เหนื่อนมทั้ง 11 อัน
- หลักผูกสายทำด้วยโลหะเป็นแผ่นยึดติด ที่หน้ากะโหลกด้านล่างมีรูสำหรับผูกสายทั้ง 4 เส้น
- สาย ทำด้วยสายไหม มี 4 เส้นโดยผูกจากหลัก ซึ่งเป็นคู่ผ่านหย่อง นม ขั้วหย่อง และรังลูกบิดไปยังพันผูกที่ปลายลูกบิด
- ไม้ดีด ทำด้วยแผ่นไม้บางๆ เช่นเดียวกับปี่คี่ที่ตีดีดก็ทำ

กระจำปีบางตัวประดิษฐ์ให้สวยงามขึ้นโดยปลายคันทวนด้านหน้าที่ผายแฉะออกจะแกะเป็นลวดลาย นอกจากนั้นที่รูระบายและไม้แผ่นหน้าโดยรอบอย่างสวยงาม

หลักการตีดกระจับปี

ผู้ชายจะนั่งท่าขัดสมาธิ ผู้หญิงนั่งในท่าพับเพียบ ให้กะโหลกวางอยู่บนหน้าตักหรือหน้าขา ใช้มือขวาจับไม้ตีต ซึ่งทำด้วยไม้แผ่นบางๆตีดบดสายเข้า-ออก ในขณะที่เดียวกัน ก็ใช้นิ้วมือซ้ายกดที่สายแนบกับนม เพื่อให้เสียงสูง-ต่ำตามที่ต้องการ

จะเข้ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีอีกอย่างหนึ่งที่มีสาย 3 สาย ในกฎมณเฑียรบาลสมัยอยุธยาตอนต้น ได้ระบุว่า จะเข้มีเล่นมาแล้วแต่ยังมีได้ผสมเป็นวงคองต่างคนต่างเล่น ดังกฎมณเฑียรบาลที่ว่า " ร้อง(เพลง)เรื่อ เป่าขลุ่ย เป่าปี่ ตีโทนทับขับรำให้ร้องนี้นั่น "

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงพระธานอธิบายถึงกำเนิดวงเครื่องสายไว้ว่า " ผู้ชายบางพวกซึ่งหัดเล่นเครื่องสายอย่างจีน จึงคิดกันเอา ซอด้วง ซออู้ จะเข้กับปี่อ้อ เข้าเล่นผสมกับเครื่องกลองแขกเครื่องผสมอย่างนี้เรียกกันว่า " กลองแขกเข้าเครื่องใหญ่ " ซึ่งภายหลังเราเรียกการผสมวงแบบนี้ว่า " เครื่องสายปี่ชวา " แล้วทรงกำหนดเวลาไว้ว่า " เห็นจะเกิดขึ้นในตอนปลายรัชกาลที่ 4 ด้วยเมื่อต้นรัชกาลที่ 5 ยังถือกันว่าเป็นของเกิดใหม่ " และทรงพระธานต่อไปอีกว่า " ครั้นต่อมาเอากลองแขกกับปี่อ้อออกเสียใช้ทับกับปี่มโหรีและขลุ่ยแทนเรียกว่า " มโหรีเครื่องสาย " บางวงก็เติมระนาดและฆ้องเข้าด้วยจึงเกิดมโหรีเครื่องสายผู้ชายเล่นแทนผู้หญิงอย่างเดิม สืบกันมาจนทุกวันนี้ ที่ผู้หญิงหัดเล่นก็มีแต่น้อยกว่าผู้ชายเล่น แต่การเล่นมโหรีเครื่องสายในชั้นหลังดูไม่มีกำหนดจำนวนเครื่องเล่น เช่น ซอด้วงและซออู้ เป็นต้น แล้วแต่จะมีคนสมัคร เข้าเล่นเท่าใดก็เข้าเล่นได้มาจนถึงสมัยปัจจุบันนี้ บางวงก็แก้ไขเอาซอด้วง ซออู้ออกเสีย ใช้ขิมและฮาโมเนียฝรั่งเข้าผสมแทน จากหลักฐานในกฎมณเฑียรบาลและคำอธิบายของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทำให้เห็นว่า จะเข้มีเล่นมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย โดยเล่นเป็นอิสระ ต่อมาในรัชกาลที่ 5 จึงรวมเล่นเป็นวงเรียกว่า " วงมโหรีเครื่องสาย " เข้าใจว่าเมื่อมีการจัดรูปแบบการผสมวงดนตรี

ไทยขึ้นใหม่ โดยแยกเครื่องสายและเครื่องตีประเภททำทำนองออกจากกัน จึงได้วงขึ้นมาใหม่ อีก 2 วงคือ " วงเครื่องสาย , วงปี่พาทย์ " และยังสามารถเพิ่มขึ้นมาอีกวงหนึ่ง คือวงมโหรี (วงเครื่องสาย ผสมกับวงปี่พาทย์ แต่ย่อขนาดเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ให้เล็กลง อันเป็นแบบแผนของวงดนตรี ไทยมาจนถึงทุกวันนี้ ดังนั้นจะเข้าใจผสมอยู่ในวงเครื่องสายและวงมโหรี ซึ่งใช้บรรเลงร่วมกับขับ ร้องในงานมงคลต่างๆโดยเฉพาะเฉพาะในงานมงคลสมรส ส่วนประกอบของจะเข้มี ดังนี้

- ลำตัว ทำด้วยไม้ท่อนชุดแต่งให้เป็นโพรงภายใน มีลักษณะคล้ายจะเข้ คือตอนหัวใหญ่ ทำเป็นกระพุ้ง ตอนกลางและตอนปลายยาว มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยม ด้านล่างมีไม้ กระดานแปะเป็นพื้นท้อง ยาวโดยตลอด ตอนกลางเจาะรูระบายเป็นช่องๆตอนหัวและ ตอนท้าย จะใช้ไม้กลึงเป็นเท้า รองรับลำตัวตอนหัว 4 เท้า และตอนท้าย 1 เท้า ตรง กลางลำตัวของ จะเข้ตั้งแต่หัวจรดปลายประกอบไปด้วย
- รางรับนม จะบากเป็นร่องยาวตั้งแต่หัวจรดหางใกล้กับรั้งใหม่ เพื่อความสวยงาม ทาง หัวทำเป็นทรงแหลม ตอนท้ายตัดตรง
- หลักผูกสาย ทำด้วยโลหะกลมเล็ก สำหรับพันผูกสายทั้งสามไปยังลูกบิด
- โຕ้ะ ทำด้วยโลหะ แบบเหมือนกลอง ภายในโปร่งเพื่อหนุนสาย
- แหน ทำด้วยไม้ไผ่เล็กๆวางอยู่บนโຕ้ะ เพื่อให้เสียงดังไพเราะในลักษณะของเสียงจะเข้
- นม ทำด้วยไม้ไผ่ มีขาทั้งสอง เพื่อติดตั้งยึดกับรางรับนม ลดหลั่นเรียงเป็นลำดับ ไว้ สำหรับรองรับนิ้ว เมื่อกดสายจะเกิดเสียงดังเป็นเสียงต่างๆ จะเข้ตัวหนึ่งจะมี 11 นมๆ หนึ่ง จะมีเสียงหนึ่ง ซึ่งเรียงลดหลั่นเป็นลำดับ
- ชุ่มหย่อง ทำด้วยไม้ มีลักษณะคล้ายชุ่มประตู่ เจาะกลางโปร่ง ขยักหรือบากเป็นร่อง รับสายทั้งสามให้อยู่ในตำแหน่ง โดยสายทั้ง 3 เส้นจะไม่ชิดติดกัน
- รั้งใหม่ ทำด้วยไม้ เป็นรูปยาวหัวท้ายโค้ง กลางเป็นร่องโปร่ง เพื่อให้สายผ่านลงไป ยังลูกบิด
- ลูกบิด ทำด้วยไม้ กลึงตอนหัวกลมใหญ่ยาวพอให้มือจับได้พอดี ตอนปลายเรียวเล็ก สำหรับสอดใส่เข้าไปในรูที่เจาะ ให้ปลายโผล่ที่รั้งใหม่ เพื่อพันผูกสาย มี 3 ลูกๆหนึ่งอยู่ ด้านใน อีก 2 ลูก อยู่ ด้านนอก
- สายจะเข้ ทำด้วยสายไหม 2 สาย และสายลวด 1 สาย โดยผูกจากหลักที่หัวจะเข้ซึ่ง ผ่านโຕ้ะ นม ชุ่มหย่อง ลงไปในรั้งใหม่พันผูกที่ปลายลูกบิดทั้งสาม เพื่อเร่งสายให้ตึง หรือหย่อนตามที่ต้องการ

จะเข้บางตัวได้ประดิษฐ์ขึ้นให้สวยงามโดยประดับงาหรือประกอบมุก ฝังเป็นลวดลายหรือ ทำด้วยงาทั้งแท่ง เช่นลูกบิด เท้า ชุ่มหย่อง เป็นต้น

เวลาดีจะใช้ไม้ดีซึ่งทำด้วยไม้กระดุกหรืองาช้างซึ่งเหลาให้กลมเรียบแหลม หัวผูกด้วยด้ายไหมสำหรับพันกับนิ้วของมือขวาด้วยหลักและวิธีการพันไม้ดีโดยเฉพาะ

วิธีดีจะเข้า

1. ดีดไม้ ออกไม้เข้า
2. ดีดเรียงเสียงขึ้นลง
3. ดีดเสียงทิ้งนอย
4. ดีดเก็บคือการดีดให้มีพยางค์ถี่ๆโดยตลอด
5. ดีดรัวคือการดีดที่มีพยางค์ถี่ๆและเร็ว
6. ดีดรวดสายลวดคือการใช้นิ้วรูดผ่านมหลายนมด้วยความเร็ว
7. ดีดสะบัดคือการดีดแทรกพยางค์เสียงให้เร็ว ซึ่งมีทั้งสะบัดเสียงเดียวสะบัดสองเสียงและสะบัดสามเสียง

ซึ่ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีดอีกชนิดหนึ่งที่มี 4 สาย นิยมบรรเลง เล่นกันอย่างแพร่หลายในภาคเหนือซึ่งเดิมใช้เป็นเครื่องดนตรีประจำตัวของผู้ชาย สำหรับไปแ้วสาว เช่นเดียวกับพิณเพี้ยะ ต่อมาได้นำมาผสมวงร่วมบรรเลงกับสะล้อซอและปี่จุมเรียกวงนี้ว่า "ดนตรีพื้นเมืองเหนือหรือวงล้านนา" สามารถบรรเลงเพลงของชาวล้านนาได้อย่างไพเราะ ซึ่ง มีรูปร่างบางอย่างคล้ายคลึงกับกระจับปี่ แต่เล็กกว่า มีส่วนประกอบดังนี้

- กระจับปี่ ทำด้วยไม้แก่นเนื้อแข็งขึ้นเดียว ติดต่อกับคันทวนมีลักษณะแบนเป็นทรงรี ขูดคว้านตอนที่เป็นกระจับปี่ให้เป็นโพรงมีไม้แผ่นบาง ตรงกลางเจาะรูกว้างพอประมาณ

เพื่อระบายเสียงที่ดีที่สุดให้ก้องกังวาน (บางทีเจาะเป็นรูปหัวใจ) ปิดด้านหน้าส่วนด้านหลัง
ต้น

- คันทวนทำด้วยไม้แก่นเนื้อแข็งขึ้นเดียวกับตัวกะโหลกโดยทำเป็นรูป
สี่เหลี่ยมด้านหลังเกลาลบเหลี่ยมด้านหน้าเรียบเพื่อติดนม ตอนปลายผายด้านข้างออก
ก่อนถึงปลายคันทวนด้านหน้าเจาะเป็นร่องยาว 2 ร่องสำหรับสายผ่านไปพันผูกที่ปลาย
ลูกบิด และด้านข้างเจาะรูกลมด้านละ 2 รูเพื่อสอดใส่ลูกบิด
- ลูกบิด ทำด้วยไม้เนื้อแข็งลักษณะกลม เรียวด้านหัวใหญ่ขนาดมือจับพอดีตรงกลางกลิ้ง
เป็นลูกแก้ว ตอนปลายเรียวเล็กเพื่อสอดใส่ในรูลูกบิดที่บริเวณปลายคันทวน
- หย่องบน ทำด้วยไม้เล็กๆสูงกว่านมเล็กน้อยโดยติดต่อลงมาจากช่องสายผ่านเพื่อหนุน
สายให้ลอยเหนือนม
- ตะพานหรือนมทำด้วยไม้เล็กๆเหลาเป็นทรงสามเหลี่ยมติดที่ด้านหน้าคันทวนต่อจาก
หย่องบนเรียงลำดับ ๙ นมเพื่อกดให้ได้เสียง
- สายทำด้วยลวดทองเหลือง 4 เส้น โดยพันผูกจากลูกบิด แยกเป็นคู่ๆซึ่งขนานผ่านมายัง
หน้ากะโหลก ผ่านรูระบายผาดบน “ หย่องล่าง “ ซึ่งทำด้วยไม้เล็กๆเช่นเดียวกับหย่องบน
ติดที่หน้ากะโหลกเพื่อหนุนสายให้ผ่านนมและไปพันผูกที่หลักผูกสาย
- หลักผูกสายทำด้วยโลหะหรือแผ่นไม้บาง เจาะรูผูกสายติดอยู่บริเวณด้านล่างของ
กะโหลก

หลักการดีด

ผู้ดีดนั่งท่าซัดสมาธิ ให้กะโหลกตั้งอยู่บนหน้าขาขวาและให้ปลายคันทวนชี้ไปทางซ้ายของผู้ดีด ใช้มือขวาจับไม้ดีดซึ่งทำด้วยเขาควางเหลาให้บางเรียวแหลม โดยผาดตามแนวของนิ้วชี้ ใฝ่ปลายเล็กน้อย มีนิ้วหัวแม่มือค้ำประกบกับนิ้วชี้ดีดบริเวณใกล้กับนมตัวสุดท้าย เสียงจะทุ้มไพเราะดี แต่ถ้าดีดใกล้รูระบายระบาย เสียงจะแหลม ในขณะที่เดียวกันใช้นิ้วชี้ข้างกลางและนิ้วก้อยของมือซ้าย กดสายลงตามช่องของนม เพื่อให้เกิดเสียงสูง-ต่ำตามที่ต้องการ

วิธีการดีดซิ่ง

วิธีการดีดของซิ่งมี2อย่างคือ

1. การดีดที่ใช้ไม้ดีดดีดปิดลงข้างล่างอย่างเดียวซึ่งเป็นการดีดแบบดั้งเดิม
2. การดีดที่ใช้ไม้ดีดดีดปิดขึ้นลงสลับกัน ซึ่งจะได้ท่วงทำนองที่ไพเราะไปอีกแบบหนึ่ง

พิณ เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีดอีกชนิดหนึ่งมี 3 สาย นิยมใช้บรรเลงเล่นกัน ในภาคอีสานของไทย บรรเลงเดี่ยวและบรรเลงผสมกับแคน โปงกลาง ไห โหวด กลองฯ เรียกว่า " วงดนตรีพื้นเมืองอีสาน " นอกนั้นยังใช้บรรเลงประกอบการเล่นหมอลำในชุดลำเพลินอีกด้วย

พิณมีลักษณะคล้ายคลึงกับซึง (เครื่องดีดของภาคเหนือ) เพียงแต่มีลักษณะต่างกันเล็กน้อย ส่วนประกอบของพิณมีดังนี้

- กะโหลก ทำด้วยไม้ลักษณะแบนรูปวงรี คล้ายใบไม้มีไม้แผ่นบางๆปิดหน้ากะโหลก ตรงกลางเจาะเป็นรูระบายเสียงหรือเจาะเป็นลวดลายสวยงาม
- คันทวน ทำด้วยไม้แท่งเดียวกับกะโหลกหลัง-หน้า มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมด้านหลังมน ด้านหน้าแบนเพื่อติดนม ตอนปลายทวนโค้งงอไปทางซ้าย บางคันแกะสลักเป็นหัวพญานาค
- รางลูกบิด บริเวณก่อนถึงปลายทวนเจาะเป็นช่องยาวพอประมาณเพื่อสอดสายผ่านลงไป พันผูกที่ลูกบิดด้านข้างทั้งสองเจาะรูสำหรับสอดใส่ลูกบิดโดย เจาะด้านซ้าย 2 รู และด้านขวา 1 รู
- ลูกบิด ทำด้วยไม้ กิ่งหัวเป็นรูปเม็ดประกอบด้วยลูกแก้วตอนปลายเรียวยาวเล็กเพื่อสอดใส่ไปในรูลูกบิด ให้ปลายสอดด้านในสำหรับพันผูกสาย
- หย่องบนทำด้วยไม้อันเล็กๆติดต่อจากช่องลูกบิดลงมาเพื่อหนุนสายให้ผ่านนม ตะพานหรือนม ทำด้วยไม้อันเล็กๆคล้ายหย่องบน แต่เล็กกว่าติดเรียงลำดับต่อมาจากหย่องบนมี 11 นมโดยติดที่คันทวนด้านหน้า
- สายใช้สายลวด๓เส้นโดยซึงจากหลัก ซึ่งทำด้วยแผ่นโลหะแปะติดบริเวณตอนล่างของกะโหลกผ่าน" หย่องล่าง " ซึ่งทำด้วยไม้เล็กๆหนุนให้สายผ่านหน้ากะโหลกผ่านนมหย่องบนลงไปยังช่องและพันผูกที่ปลายลูกบิดทั้งสามเพื่อบิดเร่งให้สายตึง หรือหย่อนได้ตามที่ต้องการ

หลักการตีตีพิณอีสาน

ปกติผู้ตีจะยืนตีโดยใช้ฝ่ามือหรือเชือกผูกพิณคล้องคอ ให้ตัวกะโหลกอยู่กลางหน้าอก ปลายชี้ขึ้นไปทางซ้ายของผู้ตีใช้มือขวาจับไม้ตี ซึ่งทำด้วยเขาควายเคียนเป็นแผ่นบางๆ (ปัจจุบันใช้ปึกแทน) ตีตีขึ้น-ลงในขณะเดียวกันใช้นิ้วของมือซ้ายกดที่สายใกล้กับนมเพื่อให้เกิดเสียง

- **วิธีตีตีพิณที่ทำให้เกิดเสียง**

1. ตีตีผ่านทั้ง3สายโดยกดสายเส้นเดียวจะเกิดเสียงประสานขึ้น
2. ตีตีเป็นทำนองที่ละสายพร้อมทั้งกดที่ละเส้นตามทำนองเพลง
3. ตีตีรว คือการตีตีให้มีพยางค์ถี่ๆและเร็ว
4. ตีตีสะบัด คือการตีตีให้มีพยางค์ ๓ พยางค์ ตีตีต่อกันด้วยความเร็วทั้งขึ้น

และลง

แหล่งที่มา <http://www.siammelody.com/thaimusic/ded.htm>